

เรื่องย่อ ถอดรหัส ภาพผนัง พระจอมเกล้า-ขรัวอินโข่ง

ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จะเสด็จขึ้นครองราชย์นั้น พระองค์ได้ทรงผนวชอยู่ยาวนานถึง 27 ปี ระหว่างที่ทรงผนวชนั้น พระองค์ได้ก่อตั้งธรรมยุติกนิกาย ซึ่งเป็นนิกายที่เน้นการปฏิรูปคณะสงฆ์ให้ทันสมัยและเคร่งครัดตามพระวินัย พร้อมกันนั้นพระองค์ยังได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างงานศิลปกรรมชิ้นสำคัญขึ้น 2 แห่งคือ จิตรกรรมฝาผนังเรื่องปริศนาธรรมในอุโบสถวัดบวรนิเวศและวัดบรมนิวาส ซึ่งคาดว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ออกแบบเนื้อเรื่อง โดยมีขรัวอินโข่ง พระสงฆ์ช่างเขียนฝีมือเลื่องชื่อรับหน้าที่เป็นผู้วาดขึ้น

ภาพปริศนาธรรมเหล่านี้ เป็นภาพที่มีเนื้อหาหลักสื่อถึงเรื่องการสรรเสริญพระรัตนตรัย โดยใช้วิธีอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบพระรัตนตรัยกับสิ่งต่างๆ โดยจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้ล้วนวาดขึ้นด้วยรูปภาพและเทคนิคแบบตะวันตกหรือที่เรียกว่า “ภาพฝรั่ง” แทบทั้งสิ้น ซึ่งเป็นเรื่องแปลกใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในสยาม อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า จิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียง “ภาพฝรั่ง” ประกอบเนื้อหาการสรรเสริญพระรัตนตรัยธรรมดาๆ เท่านั้น หากแต่ยังเป็นภาพเล่าเรื่อง “ภูมิปัญญา-วิทยาการตะวันตก” ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 อีกด้วย ที่สำคัญคือยังพบว่ามีการ “ซ่อนนัย” สำคัญทางศาสนาและการเมืองแฝงอยู่ในภาพเป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่สะท้อน “ความคิด” ของรัชกาลที่ 4 เมื่อครั้งยังทรงผนวชได้อย่างดี

ดังนั้นจิตรกรรมฝาผนังเรื่องปริศนาธรรมในอุโบสถของวัดทั้งสองแห่งนี้ จึงถือเป็นงานศิลปกรรมทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญมากขึ้นหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์